

B O G A N M E L D E L S E R

Fritz Machlup: »International Trade and the National Income Multiplier«. The Blakiston Company, Philadelphia 1943. 237 s. \$ 3.50.

Litteraturen om multiplikatoreffekten er allerede meget stor — om end der er mange gengangere. Med nærværende bog har Machlup dels givet en oversigt over den helt elementære multiplikator-teori, dels — og særlig — anvendt denne paa international handel.

Problemet i bogen er hele vejen igennem det samme: En expansionsproces starter i land A ved en forøgelse af eksporten til B. Der undersøges nu, hvorledes denne expansion paavirker ligevægten indadtil i de (to eller flere) samhandelnde lande og udadtil, d. v. s. ligevægten paa betalingsbalancerne. Denne proces analyseres nu under en lang række skiftende forudsætninger.

Efter nogle mere almindelige bemærkninger om det økonomiske kredsløb startes der i kap. II med en yderst simpel model, hvor der kun betragtes to lande, hvor opsparingen i det betragtede land (A) er nul og hvor der ikke findes nogen repercussion. Land A forøger nu sin export til land B. Denne extra export er ensbetydende med forøget indkomst, som i de følgende perioder spredes videre og arbejder frem mod en ny ligevægt. Slutresultatet bliver — idet »stødet« gentages hver periode — en forøget indkomst, forøget forbrug og forøget import. I dette meget simple tilfælde modsvarer den forøgede import netop den oprindelige (og i hver periode gentagne) exportstigning.

Et referat af denne model er faktisk et referat af hele bogen. I de følgende kapitler gentages denne analyse nemlig forfra hver gang, idet — efter de aftagende abstraktioners metode — forudsætningerne nu stadig udvides, hvorfor naturligvis slutligevægten bliver en anden. Lidt efter lidt indføres der positiv opsparing, repercussion, flere lande, lange kapi-

talbevægelser o. s. v. Selv i de mest komplerede modeller forudsættes det dog, at opsparingskvoten og importtilbøjeligheden er konstant i de betragtede perioder, at priserne er konstante (idet der regnes med, at der hele tiden er »plads til expansionen« i den forstand, at expansionen helt giver sig udslag i aktivitetsexpansion) og at den indenlandske investering ikke paavirkes af udenrigshandelen. Den sidste forudsætning vilde maaske være den mest interessante at faa ophævet. Disse forudsætninger diskuteres iøvrigt i kap. II og kap. X.

Det maa synes værdifuldt, at forf. allerede paa et tidligt tidspunkt tager repercussions-virkningerne — som opstaar derved, at den i udlandet afledede bevægelse virker tilbage paa indlandet — med i modellerne. Det komplicerer naturligvis en hel del, men ikke mindst med de nuværende internationale handelsforhold, maa disse »tilbageslag« anses for vigtige — ikke alene for et stort land som U.S.A., men ogsaa for de helt smaa lande.

Modelopstillingen foretages ikke helt generelt ved matematisk symbolik, men ved opbygning af taleeksempler. Der startes f. eks. med en forøgelse af eksporten paa 100 \$. Disse 100 \$ løber saa videre og danner ny indkomst her og i udlandet. Og saaledes gennemanalyseres indtil ny ligevægt er indtraadt. Det er maaske af pædagogiske grunde, forf. vælger saadanne taleeksempler i stedet for at arbejde med rent analytiske funktionsoperationer. Det er imidlertid trods alt en svaghed. Taleeksempler kan aldrig gøre andet end illustrere en sammenhæng. Strengt taget kan man aldrig »bevise« en deduceret relation paa denne maade.

Dertil kommer, at forf. sikkert hurtigere og betydelig mere elegant kunde være kommet frem til de antydede sammenhænge, om han havde lagt mindre vægt paa taleeksempler. Det

B O G A N M E L D E L S E R

Fritz Machlup: »International Trade and the National Income Multiplier«. The Blakiston Company, Philadelphia 1943. 237 s. \$ 3.50.

Litteraturen om multiplikatoreffekten er allerede meget stor — om end der er mange gengangere. Med nærværende bog har Machlup dels givet en oversigt over den helt elementære multiplikator-teori, dels — og særlig — anvendt denne paa international handel.

Problemet i bogen er hele vejen igennem det samme: En expansionsproces starter i land A ved en forøgelse af eksporten til B. Der undersøges nu, hvorledes denne expansion paavirker ligevægten indadtil i de (to eller flere) samhandelnde lande og udadtil, d. v. s. ligevægten paa betalingsbalancerne. Denne proces analyseres nu under en lang række skiftende forudsætninger.

Efter nogle mere almindelige bemærkninger om det økonomiske kredsløb startes der i kap. II med en yderst simpel model, hvor der kun betragtes to lande, hvor opsparingen i det betragtede land (A) er nul og hvor der ikke findes nogen repercussion. Land A forøger nu sin export til land B. Denne extra export er ensbetydende med forøget indkomst, som i de følgende perioder spredes videre og arbejder frem mod en ny ligevægt. Slutresultatet bliver — idet »stødet« gentages hver periode — en forøget indkomst, forøget forbrug og forøget import. I dette meget simple tilfælde modsvarer den forøgede import netop den oprindelige (og i hver periode gentagne) exportstigning.

Et referat af denne model er faktisk et referat af hele bogen. I de følgende kapitler gentages denne analyse nemlig forfra hver gang, idet — efter de aftagende abstraktioners metode — forudsætningerne nu stadig udvides, hvorfor naturligvis slutligevægten bliver en anden. Lidt efter lidt indføres der positiv opsparing, repercussion, flere lande, lange kapi-

talbevægelser o. s. v. Selv i de mest komplerede modeller forudsættes det dog, at opsparingskvoten og importtilbøjeligheden er konstant i de betragtede perioder, at priserne er konstante (idet der regnes med, at der hele tiden er »plads til expansionen« i den forstand, at expansionen helt giver sig udslag i aktivitetsexpansion) og at den indenlandske investering ikke paavirkes af udenrigshandelen. Den sidste forudsætning vilde maaske være den mest interessante at faa ophævet. Disse forudsætninger diskuteres iøvrigt i kap. II og kap. X.

Det maa synes værdifuldt, at forf. allerede paa et tidligt tidspunkt tager repercussions-virkningerne — som opstaar derved, at den i udlandet afledede bevægelse virker tilbage paa indlandet — med i modellerne. Det komplicerer naturligvis en hel del, men ikke mindst med de nuværende internationale handelsforhold, maa disse »tilbageslag« anses for vigtige — ikke alene for et stort land som U.S.A., men ogsaa for de helt smaa lande.

Modelopstillingen foretages ikke helt generelt ved matematisk symbolik, men ved opbygning af taleeksempler. Der startes f. eks. med en forøgelse af eksporten paa 100 \$. Disse 100 \$ løber saa videre og danner ny indkomst her og i udlandet. Og saaledes gennemanalyseres indtil ny ligevægt er indtraadt. Det er maaske af pædagogiske grunde, forf. vælger saadanne taleeksempler i stedet for at arbejde med rent analytiske funktionsoperationer. Det er imidlertid trods alt en svaghed. Taleeksempler kan aldrig gøre andet end illustrere en sammenhæng. Strengt taget kan man aldrig »bevise« en deduceret relation paa denne maade.

Dertil kommer, at forf. sikkert hurtigere og betydelig mere elegant kunde være kommet frem til de antydede sammenhænge, om han havde lagt mindre vægt paa taleeksempler. Det

træffer sig her saa heldigt, at man er i stand til at henvise til en forfatter, som netop meget let, meget elegant og meget hurtigt uden tal-eksempler naar frem til lignende resultater som Machlup. Jeg tænker paa Lloyd A. Metzlers artikel i *Econometrica* 1942 (vol. 10) (»Underemployment Equilibrium in International Trade«). For saa vidt er det jo tidsbesparende at nøjes med at læse Metzlers 16 siders artikel i stedet for Machlups 237 siders store bog.

Dette betyder dog ikke, at Machlups arbejde er overflødig. Det er for det første lettere tilgængeligt end Metzlers artikel og giver en pædagogisk set bedre indføring i problemerne omkring expansionen og den internationale ligevægt. Værdifuldt er det saaledes, at Machlup i saa høj grad fortolker sine resultater økonomisk og f. eks. gaar ind paa mange problemer indenfor teorien for international handel — i modsætning til Metzler. Man kan maaske raade læserne til at starte med Machlups bog og derefter læse Metzlers artikel — og herved faa lejlighed til at fryde sig over i hvor høj grad Metzlers fremstillingsform gør en koncentration mulig (og elegant).

Gang paa Gang polemiserer Machlup mod Colin Clarks forsøg paa *numerisk* at bestemme multiplikatoreffekten. Nu er det rigtigt, at Clarks forsøg hermed er angribelige. Men det maa dog stærkt fremhæves, at en saadan numerisk bestemmelse er nødvendig, før man kan sige multiplikator-teorien har ydet et virkelig værdifuldt resultat. Dette synes Machlup at overse — ja han benægter endog muligheden for et gunstigt resultat af saadanne undersøgelser. Der kan derfor være grund til at minde om, at med tilstrækkelige »tekniske« hjælpemidler (f. eks. en matematiker) er det gørligt at naa frem til smukke og formelt set morsomme udtryk for expansionens virkninger. Men arbejdet er ikke fuldført, før man numerisk har angivet de ukendte parametre (helst med et saa lille spillerum som muligt) i det stiliserede billede af virkeligheden, som modeller altid er — og som enhver videnskabelig teori er. Med sine — om end mangelfulde — forsøg herpaa har Clark indlagt sig større fortjeneste i multiplikator-teorien end Machlup.

P. Nørregaard Rasmussen.

Otto von Mering: »The Shifting and Incidence of Taxation«, The Blakiston Company, Philadelphia 1942. 262 sider. \$ 3.25.

Det er med store forventninger, man aabner von Merings bog. Monografier over overvæltning er saa sjældne, at interesserede begærligt maa gribe efter de faa, som kommer. Ydermere er von Mering et godt kendt navn i overvæltningens litteratur. Hans bog »Die Steuerüberwälzung« (Jena 1928) har i mange aar været en af dette omraades »textbøger« (sammen med Seligmans »Shifting and Incidence of Taxation«).

Desværre er læsningen af dette værk nærmest et nyt bevis for, at forventningernes glæde ofte er større end oplevelsens.

I et indledningskapitel gøres rede for problemet, lige saa vel som metoden debatteres. »Overvæltning« defineres ved den partielle prisstigning, og det tilføjes: »The further effects, that is, those which may follow the placing of the ultimate burden of a tax on certain persons or groups are no part of the theory of tax shifting.« Denne afgrænsning kan vist paa dette omraade være ganske praktisk, men da der ikke er enighed om dette punkt, er det maaske en lidt vel hurtig og kategorisk udtalelse.

I metodisk henseende genkender man forfatteren af »Die Steuerüberwälzung« ved de stærke (men svagt begrundede) benægtelser af mulighederne for empirisk verifikation. Et er, at man indrømmer, at saadanne bestræbelser støder paa overordentlig store vanskeligheder, men en ganske anden og langt mere alvorlig sag er det dog — forekommer det mig — naar man som von Mering stiller sig principielt helt afvisende overfor evt. forsøg. Hvis man i princippet benægter muligheden for en direkte eller indirekte verifikation (eller falsifikation) af de opstillede hypoteser, saa indskrænkes det hele dog til rent logiske tankeoperationer. Det bliver »fiktionøkonomi« i stedet for »realøkonomi«.

Bogen er iøvrigt delt i to dele. 1. del giver »The General Theory of Tax Shifting«, mens 2. del behandler overvæltningen af specielle skatter. Det er jo en i overvæltningens læren traditionel inddeling, men det er mig egentlig umuligt at se begrundelsen herfor. De afsnit